

METHODOLOGICAL ASPECTS OF RECEIVING THE LITERARY TEXT
IN THE GYMNASIUM

ASPECTE METODOLOGICE DE RECEPTARE A TEXTULUI LITERAR
ÎN GIMNAZIU

Aliona ABUZAN, teacher of Romanian language and literature,
IP Theoretical High School „Mihai Eminescu”, Leova
ORCID ID: 0009-0005-8970-7794

CZU: 801.73:821.135.1

DOI: 10.46727/c.27-28-09-2024.p185-189

Abstract. *Text reception is the process by which the reader interacts with a written message, with the aim of understanding and interpreting it. Three levels of receiving a text can be identified, which can be successfully applied to Romanian language and literature classes, when teachers carry out their teaching activities: level 1 refers to the reader, level 2 - to the text, level 3 - to the context. In the secondary school classes, the reception of the text is carried out by various procedures that fall into the stages of pre-reading, reading and post-reading. Receiving the text is not just an act of passive information consumption; it is an active process of thinking, interpreting and reflecting. Through it, readers develop critical skills, enrich their vocabulary and refine their ability to communicate effectively.*

Keywords: *reception, text, stages of reception, levels of reception.*

Modernizarea predării limbii și literaturii române în școală reprezintă un aspect esențial al reformării și perfecționării sistemului educațional. Adaptarea tehnologiilor informaționale la receptarea textelor literare studiate este importantă pentru reflectarea valorilor și nevoilor societății contemporane, asigurând totodată un echilibru între operele clasice și cele moderne. În plus, implementarea strategiilor didactice interactive contribuie la stimularea gândirii critice.

Receptarea înseamnă, în primul rând, primirea și asimilarea unei unde informaționale de către un individ sau un grup. Aceasta poate proveni din valorificarea experiențelor proprii sau din contactul direct cu realitatea, care este dinamică prin natura sa. De asemenea, receptarea poate fi influențată de tradiție sau de diverse mijloace de difuzare. În plus, ea poate avea loc prin căutarea voluntară de informații, fie că este vorba despre lectură, învățare sau cercetare.

Constantin Șchiopu afirmă că receptarea este un element definitoriu al oricărui proces de cunoaștere, iar nivelul superior al receptării operei artistice este cel sintetic-estetic, numit și creativ [6, p. 69].

Receptarea textelor literare și nonliterare prin tehnici adecvate de lectură, demonstrează o lectură corectă, conștientă, cursivă și expresivă. Pentru a înțelege textul, este esențial ca cititorul să fie pus în postura de a asocia forma grafică a cuvântului cu sensul său și de a percepe sensul general al textului, utilizând diferite stiluri de lectură. Pentru receptarea corectă a unui mesaj scris, elevul trebuie să urmeze câteva etape importante: prima lectură a textului – această etapă implică receptarea aspectelor generale ale textului, permițând o înțelegere elementară a conținutului și a structurii acestuia; lectura direcționată – în această etapă, elevul explorează și interpretează textul în profunzime, identificând teme, personaje și relații între idei. Aceasta ajută la formarea unei viziuni mai clare asupra mesajului autorului: lectura selectivă – constă într-o privire sintetică asupra textului, valorificând structurile de adâncime. Elevul va extrage informații relevante, va analiza detaliile semnificative și va formula interpretări care să adâncească înțelegerea textului.

În structura comunicativă a textului literar, cititorul examinează și preia condițiile care guvernează interacțiunea dintre el și text. Aceasta include analiza modului în care stilul, structura și temele textului influențează percepția sa, precum și modul în care experiențele personale, contextul cultural și așteptările afectează interpretarea. Prin această interacțiune, cititorul devine un participant activ în construirea semnificației textului, aducând propriile emoții, gânduri și perspective în procesul de lectură.

Elemente interconectate ce contribuie semnificativ la procesul de *receptare a textului*, influențează nu doar înțelegerea, ci și aplicarea informațiilor în contexte diverse. Dintre acestea menționăm:

Interesul față de cartea citită. Aceasta determină capacitatea receptorului de a observa și a se angaja activ în procesul de receptare.

Câmpul cognitiv, care se exprimă prin nivelul de cunoaștere al subiectului receptării. Acesta include capacitatea de a cuprinde, înțelege și prelucra informațiile selectate, influențând astfel profunzimea analizei și interpretării.

Câmpul relațional, care reflectă relația dintre text și cititor. Aceste relații pot influența perspectivele și modul în care informația este percepută și interpretată.

Câmpul normativ, presupune respectarea logicii desfășurării acțiunii.

Mentalitatea, care include sistemul de valori, credințele și atitudinile individului. Aceasta poate modela modul în care receptorul interpretează și integrează informațiile în viața sa cotidiană.

Se pot identifica trei *niveluri de receptare a unui text*, aplicabile cu succes la orele de limba și literatura română, atunci când profesorii își desfășoară activitatea didactică.

Nivelul 1, care se referă la cititor, vizează abilitățile de lectură, incluzând cinci aspecte: procesarea (înțelegerea sensului cuvintelor și propozițiilor), integrarea (corelarea dintre propoziții), structura (identificarea ideii principale și crearea unui rezumat coerent), construcția (însușirea individuală a textului) și metacogniția (managementul înțelegerii, care permite profesorului să adapteze materialul didactic).

Nivelul 2 se concentrează pe text, incluzând intenția, forma și conținutul acestuia. Pentru a înțelege un text, cititorul trebuie să aibă modalități de reprezentare, să recunoască tipul de text, să cunoască intenția autorului și modul în care acesta își organizează ideile (forma), precum și mesajul pe care dorește să-l transmită (conținut).

Nivelul 3 se referă la contextul în care cititorul interacționează cu textul, incluzând intenția autorului, contextul social în care are loc lectura și condițiile fizice ale cititorului.

Învățarea textelor literare în clasele gimnaziale se realizează prin metoda lecturii explicative, care constă într-un set complex de metode ce asigură înțelegerea, receptarea, analiza, interpretarea și aprecierea celor citite. Această metodă facilitează, de asemenea, transferul abilităților de receptare a literaturii și a limbii în comunicare în situații noi, extrase din viața de zi cu zi, și poate fi aplicată independent, în funcție de fiecare caz specific [6].

Prin aplicarea diverselor metode de abordare a textelor, elevii își vor dezvolta strategii de receptare care le vor îmbunătăți abilitățile de lectură esențiale. Mariana Norel, Florentina Sâmihaian propune mai multe modalități care pot fi folosite eficient în clasă [2]:

- *Abordarea ilustrativă*: presupune citirea unui text reprezentativ care ajută la explicarea unui concept sau a unei idei importante.
- *Abordarea centrată pe „punctele tari”*: constă în identificarea unor idei sau elemente dintr-un text, pentru a discuta despre esența importantă a acestuia.
- *Abordarea retoric-argumentativă*: elevii învață să recunoască structurale și tehnicile folosite într-un text argumentativ, cum ar fi dovezile și modul de organizare.
- *Abordarea problematică* se axează pe identificarea elementelor-surpriză din text, provocând discuții și stimulând gândirea critică.
- *Abordarea tabulară* presupune analiza câmpurilor semantice și lexicale, pentru a descoperi legăturile dintre termenii folosiți.
- În cadrul *abordării comunicative*, textul este tratat ca un act de comunicare, iar elevii analizează rolurile emițătorului și receptorului și modul în care mesajul este transmis.

- *Abordarea structurală* examinează textul la nivel fonetic, morfosintactic și semantic, pentru o cercetare completă.
- *Abordarea lineară* implicată impune parcurgerea etapizată a textului.
- *Abordarea afectivă/ emoțională* (identificare, respingere, legături cu experiența personală).

Demersul pentru studierea textului literar este structurat în trei etape principale, fiecare având un rol clar în facilitarea înțelegerii și interpretării textului [Apud 3]:

Prelectura se realizează prin diverse procedee:

- Ghicirea conținutului textului pe baza indiciilor vizuale (imagini, titluri, cuvinte-cheie);
- citirea sau audierea unei secvențe pe aceeași tematică pentru a stabili conexiuni;
- lecturarea unei imagini, analizând simbolurile și mesajul vizual;
- discuții în baza unei teme, încurajând elevii să împărtășească anticipările și ipotezele lor.

La clasele gimnaziale, accentul va fi pus pe îndrumarea elevilor către o lectură expresivă, logică și emoțională, bazată pe înțelegerea conținutului textelor și a principalelor efecte artistice generate de acesta. Scopul este de a dezvolta abilități de interpretare și apreciere a textelor literare, astfel încât elevii să poată să se conecteze profund cu materialul lecturat.

Lectura înseamnă parcurgerea textului de către elevi și identificarea cuvintelor necunoscute. Explicarea cuvintelor și a expresiilor necunoscute întâlnite în text, precum și clarificarea sensului celor pe care elevii le-au intuit aproximativ în timpul lecturii, reprezintă un aspect esențial al procesului de învățare. Elevii pot utiliza dicționarul pentru a verifica și a înțelege corect aceste cuvinte și expresii, ceea ce le va îmbunătăți atât vocabularul, cât și capacitatea de a interpreta textul într-un mod mai nuanțat. Această etapă include și formularea de întrebări și răspunsuri pentru a clarifica sensul textului. Dintre procedeele frecvente enumerăm [ibidem]:

- Notarea gândurilor, întrebărilor, ideilor sau comentariilor care trec prin mintea cititorului în timpul lecturii, facilitând reflecția asupra propriilor reacții și emoții.
- Compararea răspunsurilor în baza întrebărilor formulate, ceea ce încurajează diversitatea interpretărilor și dezvoltarea unei gândiri critice.
- Efectuarea aceluiași exercițiu pe baza lecturii altor medii (pictură, imagini de televiziune, teatru, conversație cotidiană etc.), pentru a evidenția similitudinile și diferențele dintre diversele forme de exprimare artistică.
- Compararea direcțiilor experienței lecturii media cu lectura literară, explorând modul în care fiecare tip de lectură influențează percepția și înțelegerea subiectelor abordate.
- Dezbateră, în grupuri restrânse, a activităților mentale curente și a strategiilor alese pentru a le reproduce, promovând astfel colaborarea și schimbul de idei între colegi.

De asemenea, este util să se analizeze stilul autorului, tonul și structura textului, ceea ce ajută la o înțelegere mai profundă.

Postlectura poate implica:

- Elaborarea planurilor de text, sub forma planului simplu sau a planului dezvoltat (complex), peste procesul de explorare a textului literar. Aceasta implică o colaborare strânsă între profesor și elevi, facilitând o înțelegere mai profundă a textului. În clasele gimnaziale, având în vedere că se lucrează cu texte „clasice” cu virtuți literare, elaborarea planurilor de text poate fi realizată relativ ușor de către elevi, sub atenta îndrumare a profesorului.

Planul de text dezvoltat (complex) urmărește să redea structura textului în detaliu, subordonând aspectele secundare celor principale. Acest tip de plan permite evidențierea modului în care se înlanțuie detaliile textuale și secvențele tematice, oferind o imagine clară asupra structurii de ansamblu a textului. Prin organizarea atentă a informațiilor, planul dezvoltat facilitează o înțelegere profundă a relațiilor dintre idei și a coerenței textului, ajutând cititorul să perceapă conexiunile logice și narrative [4].

Astfel, planul de text dezvoltat (complex) se poate axa atât pe momentele principale ale subiectului, cât și pe structura compozițională a operei literare, având, fără îndoială, un grad sporit de complexitate. Acest tip de plan permite o analiză detaliată a evoluției acțiunii și a relațiilor dintre

personaje, oferind o înțelegere mai profundă a dinamicii narative și a tehnicilor literare utilizate de autor.

În baza planului de idei se poate realiza reproducerea sau povestirea textului.

Reproducerea conținutului textului literar pe baza planului de text poate avea loc în scris sau oral, și poate include următoarele abordări [2]:

Reproducerea amănunțită – o prezentare detaliată a întregului text, care subliniază fiecare aspect important.

Reproducerea concisă – o sinteză a ideilor principale, fără detalii excesive.

Reproducerea pe bază de extrase – selectarea unor pasaje cheie care ilustrează temele sau personajele principale.

Reproducerea artistică – interpretarea textului printr-o formă creativă, cum ar fi teatrul sau recitarea, pentru a evidenția emoțiile și stilul literar.

Reproducerea prin memorarea unor fragmente din textul literar – recitarea din memorie a unor secvențe reprezentative pentru a demonstra înțelegerea și aprecierea textului.

Modalitățile care ajută elevii să își dezvolte abilitățile de exprimare și interpretare literară pot fi:

- Crearea unor jurnale de lectură personale, în care elevii să-și înregistreze reacțiile emoționale și reflecțiile pe marginea textelor citite, stimulând astfel autoevaluarea și autoanaliza.
- Organizarea de sesiuni de feedback în care elevii să împărtășească ce au învățat din lecturi și cum acestea le-au influențat perspectiva asupra diferitelor subiecte;
- Redactarea unui rezumat al textului pentru a sintetiza informațiile esențiale, încurajând elevii să-și exprime cu propriile cuvinte înțelegerea;
- Scrierea de eseuri variate pentru a explora teme și perspective diferite, promovând gândirea critică și creativitatea;
- Argumentarea opiniilor personale pe baza textului, dezvoltând abilitățile de analiză și raționare logică;
- Formularea concluziilor pentru a sublinia înțelegerea globală a textului și a discuta implicațiile acestuia în contextul contemporan;
- Organizarea de dezbateri sau prezentări pe marginea textului studiat, stimulând astfel abilitățile de comunicare și colaborare.

Aceste procedee contribuie nu doar la o înțelegere mai profundă a textului, ci și la dezvoltarea abilităților critice și creative ale elevilor, facilitând o receptare profundă și critică a textului literar, promovând atât dezvoltarea abilităților de lectură, cât și pe cele de analiză și exprimare.

Paul Cornea subliniază faptul că activitatea de lectură în procesul didactic trebuie să se desfășoare printr-o serie de lecturi multiple, fiecare având scopul de a facilita o înțelegere mai profundă și nuanțată a textului. El identifică cinci etape esențiale ale lecturii [1]:

- Percepția/ Receptarea textului: Prima interacțiune cu textul, în care cititorul ia contact cu conținutul și formează o primă impresie generală.
- Relectura pentru decodarea sensurilor: O relectură atentă, cu scopul de a înțelege sensurile mai subtile și de a depăși nivelul de suprafață al textului.
- Lectura pe unități și înțelegerea detaliată: Textul este împărțit în secvențe sau unități de sens, iar fiecare parte este analizată în detaliu pentru a înțelege conținutul și structura.
- Lectura interpretativă a unor secvențe: Anumite pasaje din text sunt citite cu accent pe interpretare, pentru a extrage semnificații profunde și a evalua impactul acestora asupra întregului text.
- Interpretarea estetică a textului: Această etapă implică o abordare critică și estetică, în care se apreciază valoarea literară, stilul și se reflectează asupra efectului pe care textul îl are asupra cititorului.

Aceste etape sunt esențiale pentru a dezvolta abilități critice de lectură, permițând elevilor să interacționeze mai eficient cu materialele scrise și să-și formeze opinii bine fundamentate.

În receptarea textului literar, este întotdeauna presupusă interpretarea contextului experienței percepției estetice. Aceasta implică nu doar o înțelegere a textului în sine, ci și o explorare a relațiilor dintre text, autor și cititor, precum și a influențelor culturale, sociale și personale care modelează interpretarea. Cititorul își aduce propriile experiențe, emoții și cunoștințe în procesul de lectură, ceea ce îmbogățește interpretarea și permite o conexiune mai profundă cu opera literară.

Bibliografie:

1. CORNEA, Paul. *Interpretare și raționalitate*. Iași: Polirom, 2006.
2. NOREL, Mariana. SÂMIHĂIAN, Florentina. *Limba și literatura română. Didactica limbii și literaturii române II*. Program de conversie profesională la nivel postuniversitar pentru cadrele didactice din învățământul preuniversitar. 2011
3. PAMFIL, Alina. *Limba și literatura română în gimnaziu. Structuri didactice deschise*, ediția a 3-a, Pitești: Paralela, 45, 2006.
4. PARFENE Constantin. *Metodica studierii limbii și literaturii române în școală*. Iași, 1999.
2. PÂSLARU, Vlad. *Epistemele educației moderne: Reactualizare, redefinire*. Chișinău: Pontos, 2023. 524 p. ISBN 978-9975-72-708-3.
3. ȘCHIOPU, Constantin. *Opera literară: receptare și interpretare*. Chișinău: S. n., 2022. 224 p. ISBN 978-9975-3207-4-0.